

[TYPE THE COMPANY NAME]

Arhitektonska kulturna dobra na području Zatona Malog

[Type the document subtitle]

Povijesna grupa Osnovne škole Antuna Masle, Orašac

5/23/2017

[Type the abstract of the document here. The abstract is typically a short summary of the contents of the document. Type the abstract of the document here. The abstract is typically a short summary of the contents of the document.]

UVODNO PITANJE: Zašto baš ova tema?

Događa nam se da najslabije vidimo ono što nam je najbliže.

Učimo tako o dalekim krajevima koje možda nikada nećemo imati prilike vidjeti, o nestalim kulturama koje teško da možemo razumijeti... i, dobro je to - razvijamo maštu, osjećamo da je čitavo čovječanstvo spojeno nevidljivim vezama i da smo dio neke iste priče, mi i oni koji su davno živjeli prije nas, ovdje ili na nekom drugom kraju svijeta.

Ali, pritom zaboravljamo da imamo korijenje, i da su oni ovdje, i da smo mi upravo sada, a ne jučer i ne sutra, i da je jako važno ono što Mi činimo SADA. Jednoga će dana i ovo naše vrijeme biti dio jedne povijesne priče, a onda, što će o nama reći naši potomci?

Činilo nam se važnim da osvijestimo tko smo, da pogledamo oko sebe i otkrijemo naš identitet, a kako drugačije nego promatraljući i uspoređujući ono što su nam ostavili naši predci, sa onime što mi radimo i ostavljamo budućim generacijama sada.

Pronašli smo fotografiju Zatona Malog iz 1932. Crno-bijela fotografija oslobađa mirise i zvukove nekih drugačijih vremena, boljih ili lošijih, ne znamo. Prepoznajemo većinu kuća. Nekih više nema, ali zato ima puno, puno novih. Nema magistralne ceste. Doci su skladno nanizani, uredni, obrađeni. Nevjerojatno, kolika promjena u samo osamdesetak godina.

Eto, to je bio razlog zbog kojega smo se odlučili napraviti ovo istraživanje. Postavili smo si cilj otkriti, fotografirati i opisati arhitektonska kulturna dobra na području Zatona Malog, evidentirati u kakvom su stanju, spadaju li pod neki oblik zaštite i ako spadaju, u čemu se ta zaštita sastoji. Htjeli smo razgovarati s mještanima koji žive u takvim objektima i vidjeti kakva su njihova iskustva, koliko su ponosni na svoje nasljeđe. Naposlijetku, htjeli smo shvatiti zbog čega uopće našu baštinu treba štititi, i od koga. Od nas samih?

TIJEK ISTRAŽIVANJA: Kako smo dolazili do saznanja?

Najprije smo se odlučili obratiti Konzervatorskom odjelu u Dubrovniku gdje nas je primila gospođa Marijana Ucović koja nas je opskrbila važnim materijalom - Urbanističkim planom uređenja „Zaton Mali“, nacrtom prijedloga za prethodnu raspravu. Riječ je o dokumentu u kojem su dubrovački konzervatori popisali objekte za koje struka smatra da su vrijedni nekog oblika zaštite. Pošli smo tragom toga dokumenta i malo, pomalo otkrivali stvari koje su nam bliske, ali ih nismo bili svjesni.

Razgovarali smo sa stanovnicima popisanih objekata kojima ovom prilikom želimo zahvaliti, posebno gospođi Drobnić, gospođici Pavi Ivančević i gosparu Niku Violiću.

I naposlijetku, konzultirali smo i znanstvenu literaturu koja nam je pomogla rasvijetliti neke stvari, a koju navodimo na kraju našega rada. Obratili smo se za pomoć i Državnom arhivu u Dubrovniku oko pitanja katastarske izmjere 1837, te načina na koji se utvrđuje vlasništvo iz vremena Dubrovačke Republike.

Zaton Mali, 1932.

OBJEKT br. 1 (REGISTRIRANO KULTURNO DOBRO)

naziv objekta	Ljetnikovac Budmani, Soline 54
	
namjena	stanovanje i iznajmljivanje
razlog zaštite	Objekt je spomenička vrijednost, potječe iz XVI.stoljeća i pripada stilu kasne renesane. Prema katastarskoj izmjeri iz 1837.godine vlasnik je bio grof Pietro Stay Aletti. Nije poznato kad je posjed dospio u ruke obitelji Budmani po kojemu se i zove jer se povjesni slijed na katastru može pratiti od 1884. godine. Krajem XIX. stoljeća kupnjom dospijeva u vlasništvo obitelji Violić.
izgled i stanje objekta	Objekt se sastoji od kuće s orsanom, gospodarske zgrade i vrta. Pročeljem je okrenut vrtu, a bočnom fasadom moru. Orsan je uklpljen u samu kuću i nalazi se u njezinom prizemnom, bočnom dijelu. Vidljivo je da je otvor orsana naknadno smanjen, a prilikom njegove kasnije izrade upotrijebljeni su elementi koji su s obzirom na njihov vrlo elegantan i profinjen način izrade vjerojatno pripadali nekoj reprezentativnijoj zgradi ili prostoriji unutar ljetnikovca. Objekt se sastoji od prizemlja, kata i potkrovila. Stambeno potkrovilje diže se samo nad središnjim dijelom građevina što je netipično za dubrovačke ljetnikovce i vjerojatno je rezultat kasnijih preinaka. U odnosu na vrt objekt je položen tako da ga dijeli na dva dijela jer su njegovi bočni zidovi uključeni u liniju ogradnog zida. Zapadni dio vrta je manji i gospodarske je namjene (mlinica), dok je istočni dio veći i ima vidljive ostatke šetnice s pergolom.

trenutačni vlasnik	obitelj Niko Violića
--------------------	----------------------

OBJEKT br. 2 (REGISTRIRANO KULTURNO DOBRO)

naziv objekta	Ljetnikovac Gundulić (Sorgo-Pozze), Soline 10
	
namjena	stanovanje, kuća za odmor
razlog zaštite	Objekt je spomenička vrijednost. Potječe iz XV/XVI.stoljeća, iz vremena renesanse, no, ima vidljive kasno gotičke elemente. Lijepo dočarava izgled rane ladanjske arhitekture.
izgled i stanje objekta	Objekt je smješten tik uz more, od kojega ga danas dijeli uska šetnica. Ograđen je ogradnim zidom i nalazi se unutar pravokutnog vrta. Prostor orsana i cisterne za vodu nad kojim se nalazi terasa izbačen je u odnosu na stambeni dio zgrade s kojim stvara tlocrt u obliku slova „L“ . Objekt je jednokatnica koja je tijekom vremena doživjela brojne preinake, pogotovo u unutrašnjosti, no, izvana je sačuvala strogost volumena.
trenutačni vlasnik	obitelj Ivančević/ obitelj Ratković Rossetti

OBJEKT br. 3 (RJEŠENJE O PREVENTIVNOJ ZAŠТИTI)

naziv objekta	Ljetnikovac Zamanja s kapelom Male Gospe, Obala Stjepana Radića
	
sjeverno pročelje s pripadajućim vrtom	
namjena	stanovanje
razlog zaštite	Objekt je spomeničke vrijednosti. Potjeće iz XVI.stoljeća (prvi put se spominje 1560.godine).Pripadao je obitelji Sorgo, da bi u XIX. stoljeću brakom Paole Sorgo i Matea Zamagne, došao u posjed obitelji Zamagna.
izgled i stanje objekta	Objekt je smješten u samom dnu zaljeva. Glavnim južnim pročeljem okrenut je prema moru. Čini jednu cjelinu s prostranim pripadajućim vrtom u kojemu je pozicioniran u krajnjem jugozapadnom dijelu. Objekt se sastoji od dva dijela. Veći dio je sama ladanjska dvokatna kuća uz koju je, zapadno od nje, prislonjenja manja jednokatna građevina vjerovatno gospodarske namjene. S obzirom na asimetričnost sadašnje građevine, moguće je pretpostaviti da se ona u početku protezala više prema zapadu, na mjestu gdje je sada gospodarska zgrada. Vrt je iznimne veličine sa lijepo oblikovanom šetnicom i pergolom. Uz sjeverni zid vrta smještena je crkva Male Gospe, nekadašnja kapela ljetnikovca, do koje se može popeti kamenim skalinima iz vrta. Crkva je mala, pravokutna građevina čija prednja fasada završava zvonikom na preslicu. Iznad zvonika nalazi se križ. Ispred glavnog pročelja nalazi se trostrešni trijem. Crkva je također iz XVI. stoljeća . Objekt je jako oštećen u požaru 2003. koji je uslijedio nakon evidentirane provale. Nakon požara, vlasnici su ga uspjeli lijepo obnoviti. U prizmlju građevine ima još nekoliko primjera izuzetno vrijednog antiknog namještaja.

trenutačni vlasnik

obitelj Nikše Drobnića

crkva Male Gospe, ulaz iz vrta

Šetnica s kolonama

OBJEKT br. 4 (RJEŠENJE O PREVENTIVNOJ ZAŠTITI)

naziv objekta	Sklop mlinova na Vrelu
	
namjena	objekt je nenaseljen i nije ju moguće utvrditi
razlog zaštite	Današnji glavni objekt potječe iz II.polovice XIX.stoljeća. Na kamenoj ploči na središnjoj osi pročelja nalazi se natpis „I.NIRIĆ-GOGICA 1877“. Iz arhivske karte iz 1837. vidljivo je da su se na mjestu današnjeg objekta nalazila dva manja objekta, iz vremena Republike, upisana kao ruševine mlina. u vlasništvu V. Puljizevića iz Zatona, G. Spicule iz Orašca i Vlaića iz Dubrovnika. U istom vlasništvu je bio još jedan ruševni mlin za masline koji se nalazio na mjestu današnjeg sporednog, dvojnog objekta.
izgled i stanje objekta	Cjelina se satoji od dva dijela. Jedan je glavna zgrada mlinice, velika, jednokatna zgrada s visokim potkovljem, pravokutnog oblika i simetričnog izgleda, napravljena na mjestu na kojem se voda iz izvora Palata ulijeva u more. Kako bi se osigurala konstantna sila pritiska vode uz mlinicu je prema zapadu podignuta brana koja u vrijeme visoke razine vode stvara manju akumulaciju neposredno iza građevine. Ispod građevine su dva prolaza za vodu s ustavama kojima je voda otječući pokretala turbine. Uz glavnu zgradu nalaze se dva manja objekta s obje strane, jedan je prizemnica, a drugi, južni, manja jednokatnica. Građevina je u zadnjih desetak godina više puta mijenjala vlasnike, koji su, što zbog vlastitog neznanja, a što zbog neadekvatne intervencije

	<p>nadležnih tijela na i u samoj građevini proveli velike izmjene o kvaliteti kojih tek treba donijeti sud.</p> <p>Uz glavnu građevinu, a okomito na smjer njezinog pružanja, nalaze se dvije jednokatne zgrade spojene u jednu cjelinu središnjim nosivim zidom. One su u lošem stanju još od vremena kada su stradale u požaru (80.te godine prošlog stoljeća), tako da su danas bez krovišta i zarasle u korov.</p>
trenutačni vlasnik	Slobodan Ljubičić, Split
	 <p>renovirano pročelje mlinice s pogledom na dvije sporedne zgrade</p>

OBJEKT br. 5 (RJEŠENJE O PREVENTIVNOJ ZAŠТИTI)

naziv objekta	Ljetnikovac Natali-Pozza-Sorgo
	
namjena	kuća za odmor
razlog zaštite	Ijetnikovac koji se na osnovu stilskih obilježja može datirati u XVI. stoljeće.
izgled i stanje objekta	Objekt je jednokatnica pravokutnog tlocrta, sa po tri prostorije na svakom katu i sa vidljivom simetrijom, osim u nekim manjim dijelovima (prozor unutrašnjeg stubišta). Prirodnu oklopjenost u ambijent, vrt koji mu je pripadao, orsan i gospodarske objekte, prekinula je izgradnja ceste kroz Zaton. Kuća je tako ostala tik uz cestu. Vrt je zadržao izvornu pravokutnu strukturu, ali je prilično zapušten. Kuća je vrlo malo izmjenjena naknadnim intervencijama i predstavlja najbolje očuvani primjer dubrovačke ladanjske arhitekture u Malom Zatonu.
trenutačni vlasnik	Eleonora Katić, Zagreb

OBJEKT br.6 (EVIDENTIRANO KULTURNO DOBRO), nije zaštićeno nijednim pravnim aktom

naziv objekta	kuća Gozze, Obala Stjepana Radića 47
	
namjena	stanovanje
razlog evidencije	Objekt je djelo hrvatskog arhitekta Jurja Denzlera (Zagreb 1896- Zagreb 1981), jednoga od poznatijih predstavnika hrvatske moderne arhitekture, čija su značajnija djela crkva Sv. Antuna na Sv. Duhu i kapelica Majke Božje Sljemenske u Zagrebu. Konzervatori su temeljem analize utvrdili da je ovaj objekt ima elemente da ga se svrstati u važnija djela hrvatske moderne.
trenutačni vlasnik	Mile Gozze/ Maruška Gozze

OBJEKT br. 7 (EVIDENTIRANO KULTURNO DOBRO), nije zaštićeno nijednim pravnim aktom

naziv objekta	Kuća Lonza-Gera, Obala Stjepana Radića 41

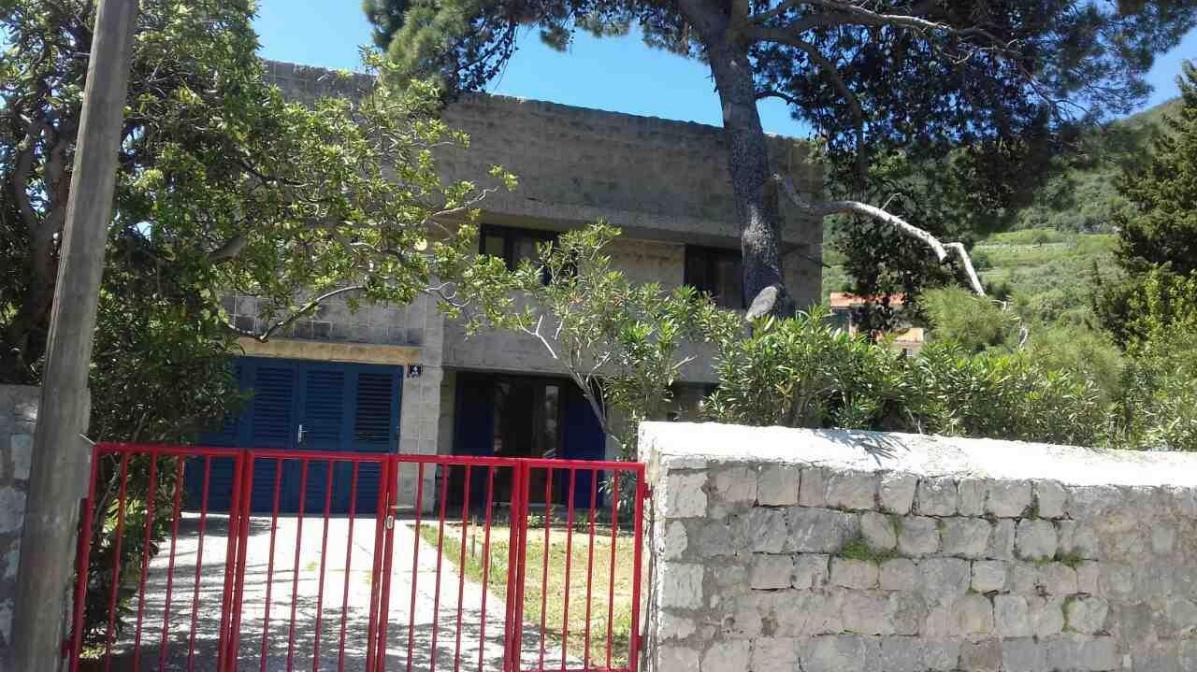

namjena	kuća za odmor
razlog evidencije	glavna zgrada se po tipu gradnje može svrstati u XVII. ili XVIII. stoljeće i vjerojatno je podignuta na temeljima još starije zgrade jer su na prostoru orsana koji se nalazi uz zgradu vidljivi elementi iz XV. stoljeća.
trenutačni vlasnik	Božo Gera

OBJEKT br. 8 (EVIDENTIRANO KULTURNO DOBRO), nije zaštićeno nijednim pravnim aktom

naziv objekta	Kuća Nadramija , Obala Stjepana Radića 49
	
namjena	stanovanje
razlog evidencije	Konzervatori su temeljem analize utvrdili da je objekt moguće svrstati u djela klasicističke arhitekture s kraja XIX. i početka XX.stoljeća. Objekt je vrijedan primjer duha vremena i ukusa građanskog sloja na prijelazu stoljeća.
trenutačni vlasnik	Nine i Jelica Nadramija

OBJEKT br. 9 (EVIDENTIRANO KULTURNO DOBRO), nije zaštićeno nijednim pravnim aktom

naziv objekta	Vila Svid, Saracca
	
namjena	kuća za odmor
razlog evidencije	Kuća je djelo poznatog modernističkog arhitekta Nikole Dobrovića (Pečuh, 1897.- Beograd, 1967), koji je djelovao 30.tih godina u Dubrovniku i tu ostvario niz vrlo vrijednih arhitektonskih ostvarenja od kojih su najpoznatija hotel Grand i vila Vesna na Lopudu.
trenutačni vlasnik	obitelj Bošković

OBJEKT br. 10 (EVIDENTIRANO KULTURNO DOBRO), nije zaštićeno nijednim pravnim aktom

naziv objekta	crkva Sv. Antuna Padovanskog
	
namjena	sakralna
razlog evidencije	Crkva je nastala u XVII. stoljeću. Dokaz tome je spominjanje građevine vezano uz imanje vlasteoske obitelji Cerva, godine 1637. Te godine naime, Orsat Cerva u Zatonu ustanavljuje „Nadarje Svetog Antuna Padovanskog“ Kuća uz građevinu nešto je starija i služila je kao stan kanonika.
trenutačni vlasnik	Dubrovačka biskupija, Župa Sv. Stjepana, Zaton

OBJEKT br. 11 , evidentiran tijekom izrade konzervatorske dokumentacije

naziv objekta	Ljetnikovac Kaboga
	
namjena	kuća za odmor, poslovni prostor
izgled i stanje objekta	<p>Kuća je pravilnog, pravokutnog tlocrta, dvokatnica, smještena u zatvorenoj vrtnoj parceli. Na dijelu te parcele nalazi se danas noviji stambeni objekt, moguće na mjestu nekadašnjeg orsana ili gospodarske zgrade.</p> <p>Kuća je umjetno podijeljena na dva dijela, istočni, manji u ruševnom je stanju, a zapadni, veći je renoviran. Primjetno je da je zgrada pretrpjela brojne nadogradnje i pregradnje, tako da je slabo sačuvan njezin autentični izgled. Iz zapisnika arhivske karte moguće je čak na istome mjestu utvrditi postojanje dviju zgrada, a kao vlasnik se navodi plemić Vlaho Kaboga. Obitelj Kaboga imala je svoja imanja na području Zatona, a obiteljska grobnica spomenutoga Vlaha Kaboge nalazi se ispred crkve sv. Stjepana u Zatonu Velikom.</p>

grobnica roda Kaboga i nadgrobna ploča ispred crkve Sv.Stjepana

pogled na kuću s bočnog ulaza

trenutačni vlasnik	Duško Bošković / Ivana Perović
--------------------	--------------------------------

KOJA SU NAM SE PITANJA USPUT POJAVILA?

1. Tko je Piettro Stay Aletti?

Zainteresiralo nas je ovo prezime, jer tu nije riječ o staroj vlasteoskoj obitelji, prije konačnog zatvaranja Velikog vijeća 1332.godine, već o novom plemstvu kojega su „stari“ prihvatali ne baš rado, nakon „Velike trešnje“, i koje se do kraja Republike nije uspjelo potpuno asimilirati .

Obitelj Aletti i izvorima se spominje i kao Aleti, Aletić, Aletin, Aletti-Natali, Aletius. Potječu od trgovca Nikole Ivanovića, podrijetlom iz Banata, koji se u Dubrovnik doselio oko 1670. godine. Nikolin sin Ivan obiteljsko ime mijenja u Natali-Aleti, koristeći prezime svoje majke Kate Natali, rodom iz Zatona i majčine tete (Mara Aletina), s kojom su zajednički stanovali.

Piettro Stay Aletti bio je mlađi sin Antuna Alettija, tajnika Dubrovačke Republike i Ane Stojković (Stay). Većinu života proveo je izvan Dubrovnika, najprije u Rimu gdje se školovao uz pomoć ujaka Bena Stojkovića, zatim u Parizu, Napulju, a umro je u Ankoni 1836.godine. Spominje se kao pjesnik kojega su hvalili njegovi suvremenici. Pisao je pjesme na grčkom i latinskom, od kojih je manji broj sačuvan. Napisao je i veliki didaktički ep u 6.svezaka, no on također nije sačuvan. Bio je frankofil, pristaša revolucije i protivnik aristokratske vlasti u Republici. Zbog odbijanja izvršenja građanske dužnosti, vlasti Dubrovnika su mu izrekle kaznu doživotnog progona.

2. Zbog čega se među evidentiranim kulturnim dobrima nalaze i neke građevine koje nisu jako stare i koji je u tom slučaju glavni kriterij koji vodi konzervatore kada donose odluke o zaštiti?

Na području Zatona Maloga nalaze se i neke zanimljive građevine koje potječu s kraja XIX.stoljeća, te iz prve pol. XX.stoljeća, a građene su kao stambene ili ladanjske kuće za imućnije građanske obitelji. Dvjema su poznati arhitekti i to su Juraj Denzler (kuća Gozze) i Nikola Dobrović (vila Svid). Oba arhitekta spadaju u razdoblje hrvatske moderne arhitekture i svoja su najznačajnija ostvarenja napravili u razdoblju nakon Prvog svjetskog rata. Obilježja moderne arhitekture su moderni materijali (beton, staklo), jednostavnost („Manje je više!“) i funkcionalnost.

ZAKLJUČAK: Što smo naučili?

Konzervatorski uredi djeluju pod okriljem Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a djelokrug njihovog rada odnosi se na očuvanje i zaštitu materijalne, nepokretne kulturne baštine.

Nepokretno kulturno dobro može biti: grad, selo, naselje ili njegov dio, građevina ili njezini djelovi ili građevina s okolišem, elementi povijesne opreme naselja, područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama, arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući podvodna nalazišta i zone, područje s etnološkim i toponomskim sadržajima, vrtovi, perivoji i parkovi, tehnički objekti s uređajima, te krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture.

Na području Zatona Malog danas se nalaze samo pojedinačna nepokretna kulturna dobra, dok su Soline, kao zaštićena ruralna cjelina izgubile taj status zbog niza recentnih graditeljskih aktivnosti na tom prostoru zbog koje je sam prostor izgubio svoju autentičnu vrijednost.

Registrirana pojedinačna nepokretna kulturna dobra su samo dva, i to su dvije građevine izvorno stambeno-gospodarske namjene. Riječ je o ljetnikovcima Budmani i Gundulić u Solinama. Obje građevine potječu iz vremena „zlatnog doba Dubrovnika“, XV. i XVI.stoljeća, kada je Dubrovačka Republika, zahvaljujući snažnom gospodarskom zamahu, doživljavala svoje najbolje dane, a dubrovačke vlasteoske obitelji po okolici Dubrovnika, poglavito Astarteji i Elafitima, gradili svoja manje ili više raskošna ladanjska zdanja.

Tri objekta imaju rješenje o preventivnoj zaštiti. Takav oblik zaštite je privremen i njegovo trajanje je tri godine. Prije isteka toga roka Vijeće za kulturna dobra pri Ministarstvu kulture bi trebalo razmotriti opravdanost uvrštenja preventivno zaštićenih objekata u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, no obzirom da se navedeno vijeće ne sastaje redovito procedura često ne biva ispoštovana, pa se u tom slučaju privremena zaštita produžava.

Popis korištene literature:

1. Urbanistički plan uređenja „Zaton Mali“, nacrt prijedoga za prethodnu raspravu, Urbanistički zavod grada Zagreba d.o.o., 2010.god
2. Nada Grujić, Prostori dubrovačke ladanjske arhitekture, Rad JAZU br.399, Zgb.1982.
3. Deša Karamehmedović, Prostorna i funkcionalna klasifikacija dubrovačke ladanjske arhitekture: doprinos društvenom vrednovanju, Analji Dubrovnik 53/2 , 2015, 459-487.str.
4. Sandra Uskoković, Moderna arhitektura kao kulturna baština Dubrovnika, Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2009.
5. <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=25>

U izradi ovoga rada sudjelovali su učenici članovi Povijesne grupe:

Mateo Gera (8. razred), Veronika Jukić (8. razred), Luka Obuljen (8. razred), Loreta Puljizević (8.razred), Ivano Đurić (7. razred), Andrej Gera (7.razred), Iva Škorvaga (7. razred) i Toni Puljizević (6. razred)

mentor: Marija Milošević-Nodilo, prof.